

Het Haaksbergerveen is een van de best
herstellende hoogveenrestanten van
Nederland, volgens Staatsbosbeheer.
Foto: René Luijmes

Natuurdoelanalyse rammelt aan alle kanten

NDA Haaksbergerveen neemt onderzoeken Staatsbosbeheer niet mee

Ecologisch Onderzoeksbureau Altenburg & Wymenga deed meerdere keren natuuronderzoek in het Natura 2000-gebied Haaksbergerveen. Vreemd genoeg is dit niet terug te vinden in de Natuurdoelanalyse (NDA) van provincie Overijssel. Deze baseert zich voor een groot deel op onderzoek van Roland Bobbink van B-WARE, met zware nadruk op stikstof. Maar ook volgens de Ecologische Autoriteit mankeert er veel aan de NDA.

‘Het Haaksbergerveen is een van de best herstellende hoogveenrestanten van Nederland’, zo meldt Staatsbosbeheer op haar website. ‘Dankzij een uitgekiend waterhuishoudingssysteem krijgt het hoogveen de kans om zich net als vroeger te ontwikkelen. Een stabiele waterstand is een belangrijke voorwaarde voor het behoud van hoogveen. Dit wordt onder meer bereikt door in het natuurgebied meer regenwater vast te houden.’ Nergens is te vinden waarop Staatsbosbeheer zich baseert bij de best herstellen de hoogveenrestanten.

Een NDA moet besluiten over natuurbeleid van de provincie ondersteunen. En de keuze van maatregelen voor natuurherstel. De analyse - ook gemaakt door de provincie - gaat uit van de meest recente wetenschappelijke informatie. Daar schort het nogal aan. Volgens de analyse worden de natuurdoelen voor een groot deel van de Natura 2000-gebieden in Overijssel de komende jaren niet gehaald. De opstellers baseren zich op stikstofberekeningen (dus modellen), natuurgegevens en waarnemingen in het veld. Maar: ‘Nieuwe onderzoeken of data-analyses voeren we niet uit voor deze versie van de natuurdoelanalyses.’

GEEN ANALYSE EN GEEN CONCLUSIE

Uit de NDA van het Buurserzand/Haaksbergerveen (voortaan Haaksbergerveen) blijkt dat de kwaliteit van actief hoogveen (2,5 hectare en herstellende hoogvenen (312,6 hectare) goed is. De trend in areaal en kwaliteit is ‘plus’.

De NDA leunt zwaar op onderzoek van Bobbink van B-WARE. Dus heel zwaar op het effect van stikstof. Opvallend is dat het onderzoek van Bobbink (2022) is gemaakt in opdracht van Greenpeace.

De NDA is duidelijk ‘werk in uitvoering’. Er zijn data, maar hiermee zijn geen analyses uitgevoerd. Er zijn geen conclusies te trekken. Of herstelmaatregelen in het Natura 2000-gebied Haaksbergerveen effect hebben, wordt pas sinds 2018 bekeken.

REFERENTIE ONTBREEKT

De Ecologische Autoriteit (EA) bekeek de NDA en gaf advies. Zo bevat de

Meetgegevens grondwater ontbreken

Het onderzoek van Altenburg & Wymenga (2022) stelt dat zeer droge zomers waarschijnlijk vaker zullen voorkomen. Enkele peilbuizen laten zien dat de grondwaterstanden in het Haaksbergerveen te ver wegzakken voor de hoogveenvegetaties. De stijghoogtegegevens van deze buizen uit het Haaksbergerveen in het Dino-loket zijn maar verstrekt tot eind 2019. A&W adviseert de hydrologische monitoring weer op te pakken, of – als de standen wel zijn gemeten – de gegevens te uploaden in het Dino-portaal.

NDA te weinig informatie over de huidige oppervlakte en kwaliteit van habitats. Doelen voor het in stand houden, verbeteren of uitbreiden van natuur zijn niet concreet en niet toetsbaar.

Volgens de autoriteit moet de NDA een complete en actuele beschrijving geven van de ontwikkeling van habitattypen en soorten in het Haaksbergerveen. En ook de factoren die daarop van invloed zijn. Niet duidelijk is of er verslechtering is. Wel is in een enkel geval verslechtering geconstateerd, maar is dit onvoldoende onderbouwd. En veel gegevens over onder andere vegetatie en fauna ontbreken.

Verder is er geen informatie over de referentiesituatie. Uit de NDA moet blijken wat op het moment van aanmelding de staat van de natuur was. Dit om te bekijken of verslechtering wordt voorkomen.

Bij de NDA's van Overijssel wordt voor essentiële informatie naar literatuur en externe documentatie verwezen, maar deze staan niet in de NDA. Daardoor is niet goed te bepalen hoe groot de opgave is voor realisatie van alle instandhoudingsdoelen. Ook ontbreekt een overzicht van aanvullende maatregelen.

STERKE PEILFLUCTUATIES

Volgens de Ecologische Autoriteit gaan de NDA's van Overijssel alleen in op stikstofgevoelige habitattypen. Voor een compleet beeld moeten deze alle habitattypen en -soorten opnemen, ook om ongewenste neveneffecten van maatregelen op andere doelen in beeld te hebben.

Het (niet) functioneren van de waterhuishouding is erg summier beschreven. Er is ontwatering door laterale afvoer. Er zijn sterke peilfluctuaties in de compartimenten. Verdroging kan effecten van stikstof in de bodem ver-

sterken, door oxidatie van de bodem. Planten kunnen gevoeliger worden voor verdroging door stikstofdepositie. Maar ook spelen andere factoren mogelijk een rol, zoals recreatie.

Ondanks alle onvolledigheden, onduidelijkheden en onzekerheden heeft provincie Overijssel de Natura 2000-trein in beweging gezet, onder het mom van verslechtering uitsluiten en gebied uitbreiden. Gedeputeerde Staten namen eind vorig jaar een besluit. Binnen korte tijd legt de provincie een plan voor aan het gebied rond het Haaksbergerveen. Dit gaat ten koste van honderden hectares landbouwgrond.

ONDERZOEKEN OPGEVRAAGD

In de Natuurdoelanalyse staat niets over de twee onderzoeken van Altenburg & Wymenga (A&W), of bijvoorbeeld de externe audit, uitgevoerd door Joosten rond 2007. Het lijkt alsof deze niet bestaan. Opname in de NDA zou wel moeten, zo geven deskundigen aan.

Agrifacts heeft de twee onderzoeksrapporten opgevraagd bij opdrachtgever Staatsbosbeheer. Beide waren onvindbaar op internet; A&W noemt op haar site dat er onderzoek (2022) is gedaan, zonder te verwijzen naar naam en titel. Dit terwijl andere onderzoeken wel op haar site zijn te vinden. Staatsbosbeheer vermeldt de onderzoeksrapporten nergens.

Het eerste onderzoek is: monitoring Haaksbergerveen 2001-2012. Conclusie: ‘In het Haaksbergerveen is het gemiddelde aantal soorten in de opnamen na vernatting duidelijk toegenomen. Toename van de bedekking van veenmossen is bescheiden, maar gaat in de meeste transecten (stroken, red.) gestaag door. Na vestiging van minerotrafente (door mineraalrijk grondwater gevoede, red.) veenmossen

laten deze nu weer een afname zien. Bultenvormende soorten nemen toe, maar groeien vrijwel uitsluitend vanuit bestaande vestigingen. Het effect van vernatting is duidelijk zichtbaar in de ontwikkeling van veenmossen.'

EVALUEREN EN BIJSTELLEN

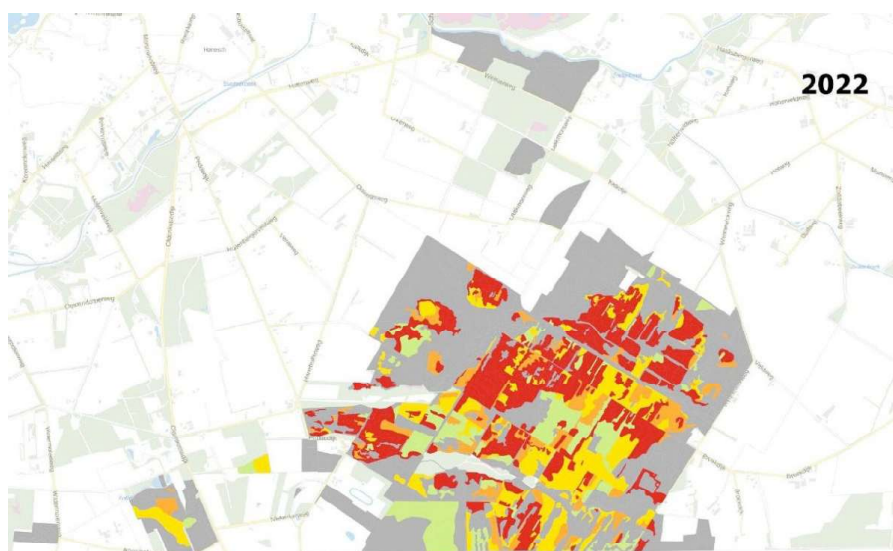
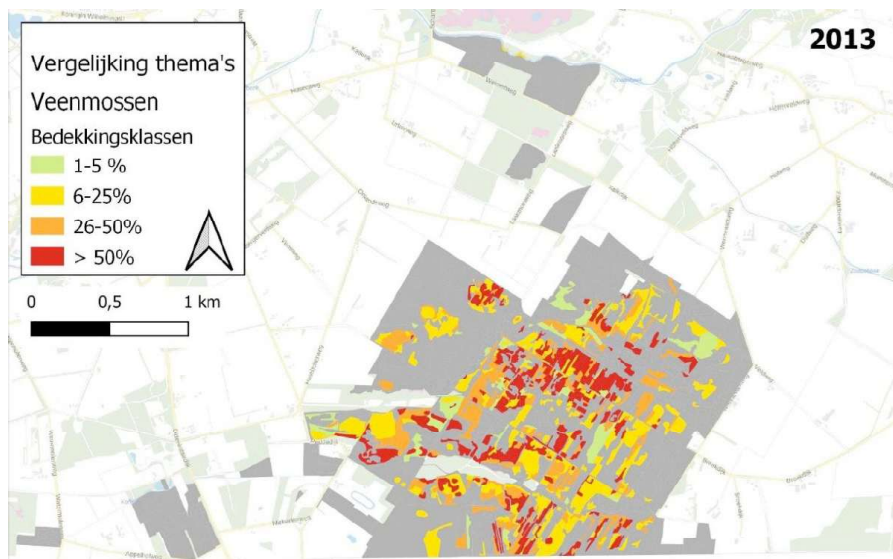
Goed, het zijn gegevens over enkele droge jaren, onder andere 2018 en 2019. A&W deed in 2022 opnieuw onderzoek in opdracht van Staatsbosbeheer: Vegetatie- en plantensoortenkartering Haaksbergerveen. Met als doel de huidige kwaliteit en verspreiding van vegetatietypen en specifieke plantensoorten in kaart te brengen en de variatie te beschrijven. Dit om het beheer te evalueren en eventueel bij te stellen. En om inzicht te krijgen in natuurlijke processen en bedreigingen.

De antwoorden hiervan passen perfect in de natuurdoelanalyse. Maar deze nam de provincie niet mee.

TOENAME VEENMOSSEN

Conclusies van het onderzoek: 'Wat in alle delen van het hoogveenreservaat opvalt, is de toename van veenmossen vergeleken met 2013 (zie figuren). De sterkste toename doet zich voor in het centrale deel van het Haaksbergerveen en in het Buurserveen. De toename komt vrijwel geheel voor rekening van slenkveenmossen. Ten dele kan dit een gevolg zijn van de recente aanpassingen aan Buurserbeek/Zoddebeek en Koffiegoot, waarbij de ontwateringsbasis is verhoogd. Maar waarschijnlijk is dit een nog na-ijlend effect van de interne maatregelen, die al begin deze eeuw zijn uitgevoerd.'

Verder hebben de droge zomers (nog) niet geleid tot een sterke afname van de slenkveenmossen. 'Of deze zonder de droge zomers een nog ster-

Verspreiding en bedekking door veenmossen (als groep) in het Haaksbergerveen in 2013 en 2022. (Bron: A&W/Staatsbosbeheer)

kere groei hadden gekend, kunnen we niet vaststellen.'

HOOGVEENBULTEN

Volgens het onderzoek vormen bultenvormende veenmossen een van de voorwaarden voor hoogveenvorming en actief hoogveen. Goed en matig ontwikkelde hoogveenbulten breidden zich in het Stobbenveen en

in het centrale deel van het Haaksbergerveen iets uit. In het Buurserveen bleven ze gelijk. Wrattig veenmos nam in het Stobbenveen en in het midden van het Haaksbergerveen iets toe. Hoogveenveenmos kent in grote lijnen hetzelfde verspreidingspatroon als in 2013, maar ging op enkele locaties achteruit. ■

Conclusie

Provincie Overijssel, die de NDA heeft opgesteld, mag haar huiswerk opnieuw doen en alle actuele en beschikbare informatie opnemen, dus ook de onderzoeken van Staatsbosbeheer. Dat betekent meer onderzoek naar natuurwaarden in het gebied.

Bronnen

- Natuurdoelanalyse Buurserzand & Haaksbergerveen, 2023.
- Advies Ecologische Autoriteit Advies over de Natuurdoelanalyse Buurserzand & Haaksbergerveen, 2024.
- Van der Veen, K. & W. Bijkerk 2014. Monitoring in het Haaksbergerveen in de periode 2001- 2012. A&W-rapport 1871. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek.
- Rapport Vegetatie- en plantensoortenkartering Haaksbergerveen 2022, deels florakartering A&W-rapport 21-150.